

Як чорношкірі африканські студенти пережили вимушене переміщення з України

Ліндіс Н. Кінгстон та Іго Екакіті

Подорож через вимушену міграцію чорношкірих африканських студентів в Україні висвітлює вразливості, з якими представники меншин, які не є громадянами країни, зіткнулися під час російського вторгнення у 2022 році.

Коли Росія розпочала своє вторгнення наприкінці лютого 2022 року, в українських університетах навчалося 76 548 іноземних студентів зі 155 країн світу. Переміщені іноземні студенти є важливою та цікавою групою, оскільки вони «не зовсім» біженці. Країна їхнього громадянства не зазнала нападу, але вони були змушені тікати, і їхнє життя було викоринене. Вони інвестували час і гроші в освітні програми, які були перервані або знищені, і можливо, що їм не вистачить ресурсів, щоб почати все спочатку.

Ця стаття ґрунтується на інтерв'ю з 15 чорношкірими африканськими студентами у віці від 19 до 29 років, які були переміщені з України в лютому 2022 року. Інтерв'ю були зосереджені на процесах прийняття рішень, які привели їх до безпеки, та їхніх міграційних подорожах. Респонденти переважно походили з країн Західної та Східної Африки, і інтерв'ю були проведені через платформу Zoom з травня по жовтень 2022 року.

Збір інформації та прийняття рішень

Дані інтерв'ю свідчать про те, що респонденти, як і багато інших людей, були не готові до агресії 2022 року. На африканських студентів впливали українські однолітки, місцеві та міжнародні новини, які недооцінили загрозу. Багато респондентів зазначили, що агресивні висловлювання Путіна не сприймалися серйозно, особливо через менш масштабний конфлікт у 2014 році. Вони не очікували широкомасштабного насильства. «Хто серйозно думає про війну у двадцять першому столітті?», — запитав Мун (22 роки, з Нігерії).¹ «Навіть люди, які поїхали додому на Різдво, потім повернулися. Насправді ми не дуже

хвилювалися». Кайт (27 років, Нігерія) згадав, що йому здавалося, ніби соціальні мережі попереджали, що «весь світ горить», але люди в Україні «відпочивали, будували плани на літо, готували їжу».

Для збору даних студенти використовували різноманітні офіційні та неофіційні джерела. Соціальні мережі та програми миттєвого обміну повідомленнями відігравали центральну роль в обміні інформацією, у тому числі канали, які були швидко створені переміщеними особами. Респонденти також використовували глобальні джерела новин, такі як CNN (Сі-Ен-Ен), Al Jazeera (Аль-Джазіра), BBC (Бі-Бі-Сі) та France 24 (Франс 24). Іноді соціальні мережі перекладали новини з місцевих українських джерел новинної інформації англійською мовою, а газета «Київ Пост» надавала новини англійською мовою. Інші покладалися на особисті зв'язки, у тому числі на місцеві контакти в Україні надійних друзів і родичів за кордоном.

Студенти займалися інформаційною стійкістю²— тобто вони переорієнтовували та коригували свою базу знань, коли їхні звичні джерела інформації були порушені через переміщення. Це передбачало реконструкцію їхнього інформаційного ландшафту³ (як людина збирає та обробляє інформацію), розробку механізмів подолання труднощів та об'єднання інформації з різних джерел. Деякі респонденти відклали свої подорожі в надії зібрати правдиву інформацію, тоді як інші відчували бажання переїхати, навіть не маючи чіткого уявлення про те, куди вони ідуть.

Санні (19 років, з Нігерії) згадала: «У нас не було часу обробляти інформацію, вирішуючи що є дійсним, а що ні. Ми просто намагалися зважити варіанти та подумати

про те, що є найкращим для нас. Деяка інформація була хибною, деяка — точною, але її було складно отримати... зрештою нам довелося приймати рішення без належного обмірковування, просто покладаючись на звичайні інстинкти виживання».

Ці висновки підтверджують наявні дослідження щодо обміну інформацією під час подорожей з метою переміщення, які підкреслюють роль інших людей (особливо добре обізнаних друзів, членів сім'ї та знайомих) і використання застосунків для смартфонів, таких як месенджер «Ватсап» (WhatsApp) і застосунок соціальної мережі «Фейсбук».⁴ Однак можливість обирати з багатьох джерел інформації не обов'язково означає наявність правдивих даних. Людям потрібні надійні джерела практичної інформації під час надзвичайних ситуацій.

Досвід вимушеного переміщення

Початковий досвід переміщення для студентів був стресовим і важким, страх насильства посилювався соціальним хаосом і суворими зимовими погодними умовами. Респонденти вистоювали довгі черги, щоб придбати квитки на автобус чи поїзд, яких часто не було в продажу; водії таксі брали захмарну плату за проїзд, але вони все одно застрягали на кордонах через щільні пробки. Багато хто пакував речі поспіхом і не мав достатньо їжі або теплого одягу для тривалого очікування, особливо на відкритому повітрі. Місця призначення продовжували змінюватися у відповідь на постійно мінливу інформацію про перегин кордону та гуманітарну допомогу. Паніка часто призводила до небезпечних умов на вокзалах та інших місцях скупчення людей. Джуніор (22 роки, з Руанди) був вражений величезною кількістю людей на залізничному вокзалі, побоюючись тисяч, коли поїзди під'їжджали до платформ. «На людей наступали, люди отримували травми», — згадує він. Прайз (23 роки, з Гани) висловила подібні побоювання, кажучи: «Я не можу тікати від війни, а потім загинути, тому що я [задихнулася] від того, що хтось на мене навалився».

Технологічні та логістичні проблеми погіршили ситуацію. Початкові перебої з

інтернетом обмежили доступ до новин та їхніх університетських облікових записів. Коли студенти були в дорозі, вони іноді не могли підзарядити свої телефони, отримати доступ до мобільного інтернету або зняти готівку в банкоматах.

Расова дискримінація

Перші повідомлення у ЗМІ свідчили про те, що до людей з іншим кольором шкіри ставилися інакше, ніж до білих українців та інших білих європейців, які тікали від російської навали. Африканський Союз виступив із заявою щодо «повідомлень про неналежне поведіння з африканцями, які намагаються покинути Україну», закликавши «вивияляти співчуття й надавати підтримку всім людям, які тікають від війни, незважаючи на їхню расову приналежність».⁵ Студенти по-різному реагували, коли їх запитували, чи зазнавали вони расової дискримінації до і після початку вторгнення. Більшість респондентів висловили позитивне ставлення до України та її народу. Деякі відзначили приховану напруженість, навіть якщо їхній загальний досвід був позитивним, тоді як деякі вказали на більш глибокі проблеми з расизмом в Україні.

Респонденти, які мали позитивний досвід перебування в Україні до агресії, іноді були здивовані ставленням до них під час переміщення. Піс (18 років, з Нігерії) була попереджена, що в поїздах слід очікувати «расової ієрархії», яка ставила білих українців у привілейоване становище порівняно з чорношкірими африканками. Дійсно, її групі довелося сидіти біля дверей поїзда, в той час як у вагонах сиділи переважно українці, а багато проходів були заповнені чорношкірими африканськими та індійськими студентами. Проте вона також зауважила, що українці прийшли їй на допомогу, коли інші намагалися виштовхати її назад на платформу вокзалу; українці кричали: «Чому ви їх відштовхуєте? Вони тікають заради свого життя» та допомогли студентам зайти у вагон.

Деякі студенти пояснювали расову напруженість скоріше реаліями вимушеного переміщення, ніж відображенням ширших

чи глибших форм дискримінації. На київському залізничному вокзалі Елай (29 років, з Ліберії) спостерігав, як охоронці «чинили тиск на іноземців, щоб дозволити громадянам України потрапити в вагони поїзда». Дехто помітив, що чорношкірим студентам було легше подорожувати, якщо вони їхали з білими попутниками.

Занепокоєння щодо расової дискримінації іноді враховувалося при прийнятті рішень. Прайз (яка описує себе як «не світлу, не шоколадну, а як темну») приймала рішення про подорож, припускаючи, що зіткнеться з расовою дискримінацією під час перетину кордону. Одна з її подруг повідомила, що деякі чорношкірі африканські та мусульманські студенти «змушені були битися», щоб потрапити в поїзд, і вона вважала, що у темношкірої жінки буде менше можливостей для поїздки у транспорті. Вона була готова витратити багато грошей, якщо це буде потрібно. Вона розмірковувала: «Якщо мені доведеться витратити 2 000 доларів США, щоб врятувати своє життя, то це те, що я повинна зробити».

Подальші подорожі

Після початкового пошуку притулку в прикордонних країнах, таких як Польща та Словаччина, студенти продовжували свої подорожі та зазвичай вирушали далі від українського кордону. На момент проведення інтерв'ю деякі з них перебували в країнах ЄС, тоді як інші повернулися до своїх рідних країн в Африці. Приблизно через три-вісім місяців після того, як з самого початку студенти були розміщені, плани більшості з них все ще змінювалися. Багатьом студентам надали можливість продовжити навчання онлайн в українських університетах, але такі умови навчання не завжди були ідеальними. Деякі з них були оптимістично налаштовані на те, що вони повернуться, щоб продовжити навчання або, принаймні, якось відсвяткувати випускний. Проте інші сумнівалися, що повернуться в Україну, принаймні як студенти.

Конфлікт спочатку створив як можливості, так і випробування для чорношкірих африканських студентів. Для деяких це відкрило

можливості подорожувати країнами ЄС і здобувати освіту в закладах, які, можливо, мають більше ресурсів або кращу репутацію. Для інших переміщення означало перерване навчання або навіть необхідність починати все спочатку з великими фінансовими витратами та особистими незручностями. Декілька студентів роздумували над тим, щоб ризикнути та повернутися до України, охоплену війною, щоб закінчити навчання, незважаючи на ризики, адже вони могли б втратити дуже багато, якби не змогли завершити навчання. Джуніор згадав про те, як його досвід переміщення вплинув на його психічне здоров'я та благополуччя:

«Тільки повернувшись додому, я почав відчувати психологічні наслідки війни... Потрапивши додому, ти розумієш, що міг загинути... Це зайняло в мене близько півтора місяця, це просто психічна травма».

Необхідність подальших досліджень

Цей проєкт пропонує багатий матеріал для розуміння подорожі з метою примусової міграції чорношкірих африканських студентів в Україні та вразливості меншин в кризових ситуаціях. Проте ці ранні етапи переміщення є лише частиною більш масштабної історії, яка стає все дедалі фрагментованою. Лонгтюдні дані про переміщених іноземних студентів могли б виявити наслідки їхнього вимушеного переміщення в наступні роки, можливо, порівняно з даними про переміщених громадян України.

Ліндсі Н. Кінгстон

Lkingston54@webster.edu @LindseyKingsto3

Доцент з міжнародних прав людини

Вебстерського університету

Іго Екакіті

Ighoekakitie@gmail.com @ighoekakitie

Студент-дослідник у Вебстерському університеті

1. Імена змінено, щоб захистити персональні дані респондентів.

2. Lloyd A (2014) 'Building information resilience: how do resettling refugees connect with health information in regional landscapes – implications for health literacy', *Australian Academic & Research Libraries* (Ллойд А (2014) «Розвиток інформаційної стійкості: як біженці, що переселяються знаходять інформацію з питань охорони здоров'я у регіональній місцевості: наслідки для медичної грамотності», *Австралійські академічні та наукові бібліотеки*)

3. Lloyd A (2006) 'Information literacy landscapes: An emerging picture', *Journal of Documentation* (Ллойд А (2006) «Панорама інформаційної грамотності: Картина, що вимальовується», Журнал «Документація»)

4. Fisher K E (2018) 'Information Worlds of Refugees' in Maitland CF (Ed) *Digital Lifeline? ICTs for Refugees and Displaced Persons*, MIT Press (Фішер К. Е. (2018) «Інформаційні світи біженців» у книзі Мейтленд К. Ф. (редактор) Цифрова рука допомоги? Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для біженців та переміщених осіб», видавництво «MIT Press»)

5. African Union (2022) 'Statement of the African Union on the reported ill treatment of Africans trying to leave Ukraine' (Африканський Союз (2022) «Заява Африканського Союзу щодо повідомлень про неналежне поводження з африканцями, які намагалися виїхати з України») bit.ly/africans-trying-leave-ukraine

